

К 7/М 45

120000868632

ФЕСТИВАЛ

НА ЯЗЛИКИ И ДНИ

В БЪЛГАРИЯ

K 7/1145

447993

**XXIII МЕЖДУНАРОДЕН ФЕСТИВАЛ
„МАРТЕНСКИ МУЗИКАЛНИ ДНИ“
РУСЕ — 1983**

Посветен на 60-годишнината от
Септемврийското народно антифашистко
въстание в България

НАРОДНА ОПЕРА - РУСЕ

*Регионална библиотека
"Любен Каравелов"*

120000868632

24 март — четвъртък Начало — 19,00 ч.

Зала — Народна опера

Марин Големинов

„ЗОГРАФЪТ
ЗАХАРИЙ“

ПРЕМИЕРА

Диригент — ГЕОРГИ ДИМИТРОВ

Режисьор — ПЛАМЕН КАРТАЛОВ

Художник — ИВАН САВОВ

Диригент на хора —

ХРИСТО СТОЕВ

Асистент-режисьор — з. а. ПЕНКА
МАРИНОВА

С постансвката се отбелязва
75-годишнината от рождението
на композитора

Всяко изкуство носи в себе си мъдростта на епохата — то е проекция на всичко значимо и непреходно в сферата на емоционалния и интелектуален опит на нацията. И ето защо, обръщайки се към творчеството и личността на

Н. А. ПРОФ. МАРИН ГОЛЕМИНОВ, неволно се замисляме над онези невидими, но така осезаеми връзки на композитора с нашето национално минало и бъдеще. . .

Творческата памет на Големинов, съхранила в себе си вековната национална музикална традиция, жадно и непрестанно черпи своите жизненни сокове от динамиката на днешния ден. Минало и настояще, традиция и новаторство — това са понятия, но в музиката на Марин Големинов те добиват конкретните измерения на съвременното национално изкуство.

30-те години на XX век — в тези години са първите, начални импулси в творческата биография на композитора. А те са твърде силни и сериозни — Музикална академия в София, Парижката „Скола Канторнум“, а след завръщането в родината младият творец (едва 26-годишен) не закъснява да застане в авангарда на радетелите за формиране и утвърждаване на българския национален музикален стил (наред с Л. Пипков, П. Стайнов, В. Стоянов и др.). Всъщност, тази способност на Големинов да улови пулса на времето, да сподели безрезервно идейно-естетическите възжеления на българските музи-

кални творци не е изгубила своята сила и до днес — и в неговото музикално творчество, и в публицистиката му.

Музикално-естетическа субстанция — народната песен. Максима, която е основен компонент в Големиновата музикална концепция. И с удивителна последователност тя инспирира цялото творчество на Големинов — от първите значителни опуси: танцовата драма „Нестинарка“ (тук композиторът се обръща към един древно-езически обряд), Трети струнен квартет „Старобългарски“, „Симфонични вариации върху тема от Добри Христов“, „Прелюд, ария и токата“ за пиано и оркестър; през Концерт за струнен квартет и струнен оркестър (1963 г.) до Седми струнен квартет и Симфония № 4 „Шопофония“ (1977 г.). И ако в танцовата драма „Нестинарка“ фолклорните елементи (метроритъм, мелодико-интонационни построения) лежат почти на повърхността на музикалната тъкан, то в късния, последен балет на Големинов — „Дъщерята на Калоян“, вливането на фолклорната стилистика не е така пряко и директно — тя е вплетена умело, органически в общата съвременна музикална звучност.

Генетичните връзки на Големиновия стил с фолклорните музикални образи дотук не покриват неговите широки възможности. Неизчерпаем в своето музикално въображение и находки, той непрекъснато търси нещо ново, на базата на вече постигнатото, по отношение на музикалния език, форма и образност. Така се ражда един от шедьоврите в българското музикално творчество — Кон-

церт за струнен кuartет и струнен оркестър, който поставя началото на късния период в творческата еволюция на Големинов. Следват „Микрокuartет“, Втора симфония, Концерт за цигулка и оркестър, Трета симфония „На мира в света“, ораторията „Титанът“, операта „Зографът Захарий“ — произведения, където обобщената образност, свързана органически с душевността на съвременника, разширените възможности за разгръщане на музикалния материал (обогатяването на метроритъма и лада) чертаят широките параметри в творческата зрялост на Големинов.

Малко са творците в музикалното изкуство на XX век — епоха на постоянноменящи се направления и стилове, чиято творческа еволюция да е така последователна, единна и едновременно откривателска, както тази на Марин Големинов. Впрочем, в това е най-голямото достойнство на неговото творчество. Така и последните крупни творби на композитора — танцовата драма „Дъщерята на Калоян“ (1973 г.), Концерт за пиано и оркестър (1975 г.), Симфония № 4 (1977 г.), операта „Тракийски идоли“ (1981 г.), са красноречив документ за устойчивостта на Големиновия музикален стил и естетика.

„З о г р а ф ъ т З а х а р и й“

опера в две действия (шест картини)

Музика — Марин ГОЛЕМИНОВ

Либрето — Павел СПАСОВ

ДЕЙСТВУВАЩИ ЛИЦА
И ИЗПЪЛНИТЕЛИ:

(по автора и по азбучен ред на имената)

Зографът Захарий — ЕВГЕНИ ГАНЕВ

Димитър — з. а. АНАСТАС
АНАСТАСОВ

Християния — АНАМАРИ ПАПАЗЯН
ДОНКА ЛОЗАНОВА

Майката — АНА АНГЕЛОВА—
САРКИСЯН
ПЕНКА ДИЛОВА

Клисар — ИВАН СТОЕВ

Първи ктитор — ТОНЧО ЗАПРЯНОВ

Втори ктитор — АТАНАС ЧАМУРОВ

Трети ктитор — ЦОНЬО НЕНОВ

Три жени — ЦВЕТЕЛИНА
КАМЕНОПОЛСКА
ДОНКА КРУМОВА
КАТЯ МИТЕВА

Концертмайстор — Александър Ганев

Отговорен корепетитор — Нели
Владимирова

Корепетитор — Дария Ковачева

Помощник-режисьори — Людмила
Шабанова, Венислава Славейкова

Суфльор — Людмила Сакакушева

Нашето минало силно привлича Марин Големинов, може би с това, че дава възможност да се изучава народната психология, да се прониква в съзнанието, бита и душевността на народа. От друга страна, поетиката на миналото е привлекателна за него, също както и онова повече или по-малко примитивно, което е в основата на фолклора ни.

ОПЕРАТА „З О Г Р А Ф Ъ Т З А Х А Р И Й“ е музикално-сценичен разказ за възрожденеца Захарий. Това произведение е дело на двама опитни — всеки по своему индивидуален като талант — познавачи и автори в музикално-драматургичния жанр. Операта носи художествената си пълнота и поетично своеобразие още в даденостите на своя замисъл. В това произведение се разкрива не само една дълбока психологическа човешка драма, тук е разработена и темата „творец — общество“. Защото Захарий е един истински ренесансов художник, изпреварил естетиката на своето време, стремящ се да изрисува в иконите „живия живот“. Един художествен порив, който звучи така актуално и днес, когато творците следват повелята на нашето време.

Превръщайки „Легенда за греховната любов на Зографа Захарий“ в либрето, Павел Спасов не се ограничава само с корекции на структурата в драматургичен план: „Аз освободих сюжета от предимно любовния копнеж и подчертах новаторството на майстора, разбиването на всесилните канони и норми, засилих преклонението и стремежа към живия живот. Прибавих и постоянното, макар и въображаемо присъствие и одобрение на любимата жена; чрез

образа на клисаря прибавих и отношението на народа към това смело, непривично и ново творчество. От зографски (в легендата) и творческо-личен (в пиесата) спорът между двамата братя зографи прераства в конфликт на два мирогледа. Конфликт на новото срещу старото.“

Композиторът, привлечен от острия драматизъм, заложен в идейната същност на сюжета като негов смисъл и образност, изгражда нюансирана музикална повест, психологически сгъстена и камерна в детайлизирания си изказ. Българското, националното, възрожденското Големинов не решава в битов, конкретно-исторически план. Не прави и естетическа стилизация, а създава една музикална атмосфера, която естествено допълва поетичната „старинност“ на текста, която обаче не робува, а съумява сама да вземе „думата“, да поведе сценично-образното развитие с драматични акценти и кулминации. Така преразказан музикално, сюжетът получава нов смисъл на обобщение на своите възрожденски идеи, приобщаващ ги до едно съвременно светоусещане и съзвучие с актуалната, днешната проблематика на изкуството в неговия стремеж към връзка с живота, към жива, а не към естетски-канонизирана красота. Характера на тоновия си изказ композиторът поставя в рамките на едно умерено виждане. „В някои случаи — споделя М. Големинов — сгъстената психологична атмосфера и силните драматични акценти в развоя на действието са ми подсказали употребата на хармоничен език с по-голяма острота и с по-начупена мелодическа линия. Това не ми е пре-

чило в лиричните моменти да посегна към ариози и монолози, развити мелодически; стремил съм се обаче да върша това с разумна съдържаност и без излишна разпиляност на чувствата.“

За операта е характерна лаконичността на музикално-сценичния разказ, пестеливостта откъм звукови и структурни натрупвания, които правят творбата — при целия ѝ спокоен темп на „легенда“, динамична и увлекателна.

Интерес представлява и чисто музикалната страна на операта. Големинов постига метроритмичните, интонационните и хармонични преобразувания на основния, градивния материал с майсторски замах и свобода. Развитието на действието, драматичните ситуации налагат и определена, насочена мелодическа линия, а също и формообразуващата роля на метроритъма. Музикалната тъкан става по-сложна, многопластова, като нейната изразност и въздействие се засилват и от сравнително свободното третиране на тоналността. Не по-малко съществена и отговорна е и ролята на тембровата характеристика, използвана за разкриването на характерен момент от драматургичното действие. Вариативността остава основен принцип в развитието на музикалния материал.

Сломенатите особености, както по отношение на чисто текстовия материал, така и в музикалното му разработване, налагат спектакълът да бъде решен в атмосфера, отговаряща на духа на творбата, с външно пестеливи, но силно експресивни и концентриращи вниманието щрихи.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

I ЧАСТ

Първа картина

Звездна нощ. Преди да тръгне сам по българските земи да зографисва, Захарий се среща с Христиания. На прощаване той излива цялата си обич и възторга на своята младост, но преди да поеме по неznайните пътища, иска Христиания да му даде дума. Така „... разлъката ще бъде лека с твоя образ в мен.“

Втора картина

В творчески унес Захарий зографисва стените на една църква. Той работи върху лика на божията майка, но ръката му все изписва чертите на Христиания. Обзимат го колебания. Прав ли е той да рисува земен лик на църковната стена?

Идването на ктиторите прекъсва неговите размисли.

Тежките чорбаджии се дивят от изкуството му, хвалят се, че и в Атон дори не са виждали по-съвършена стенопис, но не пропускат на тръгване да поръчат на майстора да изпише и техните имена. Захарий насмешливо се от-

нася към тези дребни души, които плащат на художника, за да възвеличи техните тщеславни особи.

Застанал отново пред образа на своята любима, той мислено се приобщава с нея — вдъхновителката. С вътрешния си глас Захарий разговаря с Христиания и затвърдява в себе си решението да се освободи от каноните на църковната зография, за да внесе в изкуството живота и правдата. Но заедно с това тя настойчиво го зове да се върне по-скоро при нея.

Трета картина

Захарий след дълго отсъствие се завръща в дома си като уважаван и заможен майстор. Радостен той се спуска към Христиания, но веднага разбира, че тя е жена на брат му Димитър.

В изумлението си той едва ли не губи сваяст. Нито радостта на майката, нито топлотата на брат му могат да му върнат спокойствието. Вълнува го единствено измяната на Христиания и когато майка му подхвърля, че сега е негов ред да се задоми, той с яд и болка разказва за своята изгора, която обаче, вече е мъртва за него. Думите му удрят право в сърцето Христиания. А Захарий, като вижда, че е наранил

любимата, горделиво и пустословно се хвали със спечелените пари, с богатите сватовници, които му пращат тежки първенци от Филибе и Търновград.

С прикрито вълнение той иска позволение от брат си да рисува Християния. Останал насаме с нея, Захарий се опитва да изтръгне истината, да разбере защо е склонила да се омъжи за Димитър. Но с изпепелено сърце и с трепереща ръка не се рисува. Живата Християния Зографът не може да изобрази. Гнети го неговата мъка, гнети го и тревогата на Християния.

II ЧАСТ

Четвърта картина

Зографът Захарий обновява вътрешността на голяма църква. Дочува се църковно пеене. Идва клисарят, който изразява обичта си и възхищението от рисунките на Зографа. Захарий е изпълнен със съмнение, той все още не е постигнал всичко.

Влиза Димитър и с интерес разглежда стенописите на брат си. Двамата се радват на срещата, но щом заговарват за онова, което Зографът е сътво-

рил, започва спор между тях. Димитър е възмутен, че са нарушени зографските канони, Захарий пък вярва, че трябва да изписва живота, отрудените люде, а не „сухи мощи“ на незнайни светци. Неговото изкуство е вдъхновено от любовта, от вярата в хората.

Димитър не е доволен, че все чертите на Християния са вложени в рисунките на светците. Със зле прикрит яд и ирония той покровителствено мърмри брат си: „Веднъж ти позволех Християна да изпишеш — и ти все тоя образ си запаметил. Леност е това и бедност на ръката.“ В Захарий отново пламва болката, той вече не може да мълчи и отговаря на удара с удар: „Ти ме ограби!“. Пред брата си той излива своята дълго подтискана мъка — за отнетата любима. Димитър в гнева си посяга да го удари, после само се прекръства и бързо излиза. Потънал в мрачни мисли, Захарий решава, че Християния е единствената сила, която вдъхновява ръката му.

Пета картина

Захарий отново се среща с Християния — този път, за да я моли и уговаря да тръгне с него. Изпълнена с решителност и вътрешна сила, Христия-

ния отказва. Тя е истинска, вярна съпруга и нейното морално достойнство не ѝ позволява да стори този грях. Сломан от неочакваната ѝ твърдост, Захарий си отива, без обаче да загуби вяра в любовта на Християния, убеден, че все още е обичан.

Шеста картина

Примирява се Захарий. Отново тръгва да изписва тъмни икони и бели манастирски стени. Веднъж на път той среща люде от своя роден край — бегълци от чумата, която коси благочестивите люде в Самоковската епархия. Между бегълците са всичките му близки, само снахата Християния не е с тях. Останала повалена от чумата, тя е заклела другите да бягат далеч от Самоков. Чул този разказ, Захарий веднага потегля за родния си дом. Води го на там само мисълта, че Християния може да умре, а без нея живот за него няма. Християния го посреща с радост. Изпълнени от щастие, двамата с нежност си спомнят за първата среща, за всичко в тяхната скрита любов. Най-после тя му признава, че е обичала само него. Това събужда художника у Захарий. Той вдъхновено започва да я рисува, но Християния губи сетни сили. Тихо, със сълзи на радост, тя умира в мига на творческото вдъхновение на Захарий.

Илия Узунов и Валентин Русев —
оператори от Телевизионен център — Русе

Зав. постановъчната част — Л.
Арнаудов

Театърмайстор — Д. Дончев

Зав. художествено осветление — Ц.
Сокеров

Зав. светлинни ефекти — А.
Харалампиев

Зав. шивашки ателиета — Ал. Димова,
Т. Трифонов

Зав. перукеро-фризьорско ателие —
Здр. Златева

Зав. дърводелско ателие —
Г. Господинов

Зав. железарско ателие — Вл. Илиев
Реквизитор — Ц. Диков

Гардеробниери — Б. Харалампиева,
Д. Михайлов

Зав. тапицерско ателие — Т. Кирова

Художници-изпълнители — Христо
Арнаудов, Петър
Антонов, Красимир
Шипкалиев

Програмата подготви Йоанна Бакалова

